

Uchwała z dnia 18 listopada 1994 r.
II UZP 20/94

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska (sprawozdawca), Sędzia SN: Antoni Filcek, Sędzia SA: Barbara Wagner,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Jana Szewczyka, w sprawie z wniosku Bogusława P. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w L. o świadczenie [...], po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 18 listopada 1994 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Lublinie postanowieniem z dnia 25 maja 1994 r., [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.:

Czy rolnik, który stał się długotrwale niezdolny do pracy w wyniku wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym przed objęciem ubezpieczeniem emerytalno-rentowym, nabywa na podstawie art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 71 z 1993 roku, poz. 342) prawo do renty inwalidzkiej z wypadku przy pracy rolniczej i pobierania tego świadczenia w zbiegu z emeryturą lub rentą inwalidzką z innego ubezpieczenia, jeżeli ma 20 kwartałów ubezpieczenia emerytalno-rentowego w okresie ostatnich 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o rentę, czy też przysługuje mu jedynie renta z ogólnego stanu zdrowia, jak przy niezdolności do pracy powstałej z innych przyczyn ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Przepis art. 33 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.) ma zastosowanie także do rolnika, który na skutek wypadku przy pracy rolniczej stał się długotrwale niezdolnym do pracy w gospodarstwie rolnym przed objęciem go ubezpieczeniem emerytalno-rentowym i następnie nabył prawo do renty inwalidzkiej rolniczej na podstawie art. 21 ust. 3 tej ustawy.

U z a s a d n i e

Bogusław P., urodzony dnia 7 sierpnia 1941 r., uległ w dniu 10 lipca 1982 r. wypadkowi w gospodarstwie rolnym ojca, w wyniku którego doznał urazu prawej ręki (podczas cięcia drzewa piłą tarczową). Obwodowa KIZ stwierdziła 40% uszczerbku na zdrowiu i Oddział ZUS wypłacił odpowiednie jednorazowe odszkodowanie. W dniu 5 lutego 1992 r. Bogusław P. zgłosił wniosek o inwalidzką rentę rolniczą. Obwodowa KIZ stwierdziła, że skutki ww. wypadku powodują całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym, w związku z czym zaliczyła go do III-ej grupy inwalidów.

Wnioskodawca w dniu wypadku nie podlegał rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu. Z wyjaśnień Urzędu Gminy w Z. (k. 38 akt rentowych) natomiast wynika, że podlegał ubezpieczeniu z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym od 1 stycznia 1984 r. do 31 grudnia 1988 r. Wnioskodawca ma więc wymagany przez art. 21 ust. 3 ww. ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. okres ubezpieczenia emerytalno-rentowego do nabycia prawa do renty inwalidzkiej rolniczej. Z tego powodu pozwany organ rentowy decyzją z 23 września 1993 r. przyznał wnioskodawcy inwalidzką rentę rolniczą od dnia 11 listopada 1991 r. z tym, iż stwierdził, że renta podlega zawieszeniu, ponieważ wnioskodawca ma także przyznaną rentę inwalidzką pracowniczą, która jest korzystniejsza. Organ rentowy zaznaczył, że renta

inwalidzka nie jest rentą z tytułu wypadku przy pracy rolniczej, ponieważ wnioskodawca w dniu wypadku był zatrudniony poza rolnictwem, a więc nie podlegał rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, a zatem nie może pobierać tej renty w zbiegu z pracowniczą rentą inwalidzką.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wyrokiem z dnia 24 lutego 1994 r. oddalił odwołanie wnioskodawcy, natomiast wątpliwości powziął Sąd Apelacyjny w Lublinie, które sformułował w zagadnieniu prawnym przedstawionym w trybie art. 391 k.p.c. do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. Treść tego zagadnienia została przytoczona w sentencji uchwały.

W uzasadnieniu zagadnienia prawnego Sąd Apelacyjny wywiódł, iż wątpliwość sprowadza się do tego, czy wnioskodawca z powodu długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, będącej następstwem wypadku, jakiemu uległ w dniu 10 lipca 1982 r., nabył prawo do renty z tytułu wypadku przy pracy rolniczej i pobieranie jej w zbiegu z inwalidzką rentą pracowniczą, czy też przyznaną mu inwalidzką rentę rolniczą, należy oceniać jako rentę z ogólnego stanu zdrowia, co w konsekwencji uniemożliwiłoby zastosowanie przepisów o zbiegu świadczeń.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, "analogia do art. 34 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) skłaniałaby do wniosku, że przyznana renta jest rentą z ogólnego stanu zdrowia. W ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników jednak brak jest rozgraniczenia warunków wymaganych do obu tych świadczeń, co powoduje poważne wątpliwości. Przedstawione zagadnienie ma zatem istotne znaczenie dla wykładni art. 33 ww. ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r., w myśl którego, w przypadku zbiegu prawa do renty z ubezpieczenia, jeżeli długotrwała niezdolność powstała w wyniku wypadku przy pracy rolniczej, z prawem do emerytury lub renty inwalidzkiej z innego ubezpieczenia, przysługuje wyższe świadczenie w całości i połowa drugiego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezspornym jest, że wnioskodawca w dacie wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym ojca, tj. w dniu 10 lipca 1982 r. nie podlegał ubezpieczeniu przewidzianemu w ustawie z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz. U. Nr 32, poz. 140), ponieważ nie był rolnikiem. Jednakże bezspornym jest także to, że ww. wypadek był wypadkiem przy pracy w gospodarstwie rolnym w rozumieniu art. 29 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy, oraz że z powodu tego wypadku wnioskodawca otrzymał jednorazowe odszkodowanie w wysokości odpowiadającej 40 % uszczerbku na zdrowiu. Zgodnie bowiem z art. 26 tej ustawy dzieciom rolnika oraz innym osobom pozostającym na utrzymaniu rolnika, które uległy wypadkowi przy pracy w gospodarstwie rolnym, przysługiwał zasiłek chorobowy oraz jednorazowe świadczenie określone w art. 25 ust. 1 pkt 1 i 2, a także renta inwalidzka, jeżeli wypadek spowodował inwalidztwo I lub II grupy (w wysokości połowy kwoty przewidzianej w art. 7 ust. 1 dla I grupy sprzedaży). Wnioskodawca nie otrzymał wówczas renty inwalidzkiej tylko z tego powodu, że uszczerbek na zdrowiu nie spowodował inwalidztwa II grupy. Natomiast obecnie wnioskodawca z powodu skutków tego wypadku został uznany za długotrwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym (orzeczenie WKiZ z dnia 1 kwietnia 1993 r.), co stanowi jeden z warunków uprawniających do renty inwalidzkiej rolniczej w myśl art. 21 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Jest zatem poza sporem, że jego długotrwała niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wyniku wypadku przy pracy rolniczej, jak tego wymaga art. 33 ust. 3 tejże ustawy, dopuszczając w takiej sytuacji do pobierania świadczeń zbiegowych (wyższego świadczenia w całości i połowy

drugiego świadczenia).

Udzielenie odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne sprowadza się zatem do kwestii, czy przepis art. 33 ust. 3 ww. ustawy ma zastosowanie tylko do rolnika, który stał się długotrwale niezdolnym do pracy w gospodarstwie rolnym na skutek wypadku przy pracy rolniczej, jaki nastąpił w okresie podlegania rolnika ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, czy też ma on zastosowanie także do rolnika, który stał się na skutek takiego wypadku długotrwale niezdolnym do pracy w gospodarstwie rolnym przed objęciem go ubezpieczeniem emerytalno-rentowym i następnie - tak jak wnioskodawca - nabył prawo do renty inwalidzkiej rolniczej na podstawie art. 21 ust. 3 tej ustawy, tj. po spełnieniu warunku podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 20 kwartałów w ciągu ostatnich 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o rentę inwalidzką.

Ma rację Sąd Apelacyjny, że art. 21 ust. 3 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników jest w swej treści zbieżny z art. 34 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), stanowiącym, że pracownikowi, który stał się inwalidą I lub II grupy przed podjęciem zatrudnienia po raz pierwszy, renta inwalidzka przysługuje po osiągnięciu okresu zatrudnienia wynoszącego łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi (obecnie okresy składkowe i nieskładkowe) 5 lat w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę inwalidzką. Celem obu tych przepisów jest stworzenie możliwości nabycia prawa do renty inwalidzkiej także przez osoby, które były inwalidami I lub II grupy, bądź były długotrwale niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym przed podjęciem zatrudnienia lub działalności rolniczej. W odniesieniu do takich osób ustawodawca zatem odstąpił od wymagania powstania inwalidztwa w okresie zatrudnienia bądź w okresie podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z tytułu działalności rolniczej lub w ciągu 18-tu miesięcy od ustania zatrudnienia lub ubezpieczenia emerytalno-rentowego. O ile jednak w odniesieniu do pracowników renta inwalidzka przyznana na mocy art. 34 ustawy o z.e.p. może stanowić rentę tylko z ogólnego stanu zdrowia, o tyle w odniesieniu do rolników sytuacja może być odmienna z uwagi na przyczynę inwalidztwa.

W systemie wypadkowym pracowniczym przyznanie renty inwalidzkiej wypadkowej jest - najogólniej ujmując - możliwe wtedy, gdy pracownik ulegnie wypadkowi w sytuacjach określonych w art. 6 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 144 ze zm.) lub określonych w przepisach szczególnych, wydanych z mocy delegacji zawartej w tejże ustawie. Odnosi się to także do systemów pochodnych. Przyznanie świadczeń określonych w ww. ustawie osobom innym niż pracownikom może mieć miejsce tylko w sytuacjach ściśle określonych w odpowiednich przepisach. Trafne jest zatem stanowisko Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wyrażone w piśmie z dnia 17 sierpnia 1994 r., że w świetle unormowań zawartych w ww. ustawie z 12 czerwca 1975 r. brak jest podstawy do przyznania renty wypadkowej pracownikowi, który doznał uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przed podjęciem zatrudnienia. Taki wypadek bowiem nie jest wypadkiem przy pracy, chyba że w grę wchodzi przepisy szczególne uprawniające do świadczeń wypadkowych osoby, które uległy wypadkowi nie będąc pracownikami; są to jednak sytuacje wyjątkowe.

System ubezpieczenia społecznego rolników w wielu uregulowaniach jest zbliżony do systemu zaopatrzenia emerytalnego pracowników i systemów pochodnych, jednakże zachował on nadal wiele ze swej odrębności, a to z uwagi na specyfikę pracy w gospodarstwie rolnym. Dlatego przy wykładni przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników unormowania regulujące uprawnienia pracowników nie zawsze mogą być odnoszone wprost do rolników. Występuje to, między innymi, właśnie przy wykładni art. 21 ust. 3 i art. 33 ust. 3 tejże ustawy, czego przykładem jest niniejsza sprawa. Jak już bowiem wykazano wyżej, wnioskodawca w dniu wypadku (10 lipiec 1982 r.) nie był

wprawdzie rolnikiem i nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu na podstawie ww. ustawy z dnia 15 października 1977 r., jednakże jako dziecko rolnika był objęty ochroną ubezpieczeniową z tytułu następstw wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym w granicach określonych w art. 26 tejże ustawy. Wypadek, jakiemu wnioskodawca uległ w dniu 10 lipca 1982 r. był zatem wypadkiem przy pracy w gospodarstwie rolnym, mimo iż wnioskodawca nie był wówczas rolnikiem. W konsekwencji uszczerbek na zdrowiu, jakiego doznał on na skutek tego wypadku, pozostaje w związku z wypadkiem przy pracy w gospodarstwie rolnym. Skoro zatem długotrwała niezdolność wnioskodawcy do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wyniku wypadku w gospodarstwie (przy pracy rolniczej) zasadny jest wniosek, że przyznana mu na mocy art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników rentę inwalidzką rolniczą należy traktować jak rentę wypadkową. Wprawdzie w ustawie tej nie mówi się wprost o rencie inwalidzkiej wypadkowej, tym niemniej przyczyna inwalidztwa ma istotne znaczenie, gdy chodzi o nabycie prawa do renty inwalidzkiej (por. art. 21 ust. 1 pkt 6) oraz do pobierania takiej renty w zbiegu z innym świadczeniem (art. 33 ust. 3). Dlatego w odróżnieniu od art. 34 ustawy o z.e.p., renta inwalidzka rolnicza przyznana na podstawie art. 21 ust. 3 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników może być - w zależności od przyczyny inwalidztwa - oceniana także jako renta inwalidzka wypadkowa. Występuje to wtedy, gdy długotrwała niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w wyniku wypadku w gospodarstwie rolnym (przy pracy rolniczej), jaki miał miejsce przed objęciem osoby zainteresowanej ubezpieczeniem społecznym rolników, oraz gdy osoba ta wykazuje się obecnie co najmniej podleganiem ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez 20 kwartałów w ciągu ostatnich 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o rentę.

Powyższe argumenty prowadzą zatem do kolejnego wniosku, że w razie przyznania takiej osobie renty inwalidzkiej rolniczej ma do niej także zastosowanie przepis art. 33 ust. 3 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, regulujący kwestię zbiegu takiej renty z prawem do emerytury lub renty inwalidzkiej z innego ubezpieczenia społecznego w ten sposób, że uprawnionemu wypłaca się wyższe świadczenie w całości i połowę drugiego świadczenia. Treść tego przepisu nie pozwala na oderwanie się od przyczyny inwalidztwa.

Kierując się tymi przesłankami Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści przytoczonej w sentencji. Treść uchwały jest zgodna ze stanowiskiem zajęтым przez Prokuratora.

Na koniec należy zaznaczyć, że wnioskodawca nie otrzymał w 1982 r. renty inwalidzkiej rolniczej tylko dlatego, że inwalidztwo jego nie sięgało granic II grupy w rozumieniu obowiązujących wówczas przepisów o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Jednakże zasady uznawania rolników za inwalidów uległy zmianie i obecnie wystarczy stwierdzenie długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, co występuje w przypadku wnioskodawcy.

=====